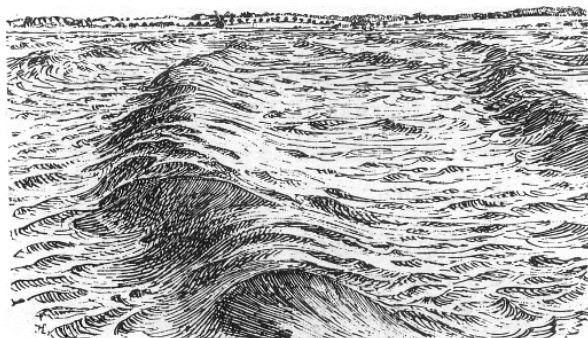

Stormfloden 1921

Tre nordfynske erindringer om stormfloden 1921
i Hasmark, på Gersø og på Bogø.

Bertha Svendsen fortæller om natten mellem den 23. og 24. oktober 1921, da hun, hendes forældre og fem søskende måtte flygte fra hus og hjem ved Hasmark - over marker, hvor bølgerne var lige så høje som ude på havet:

Hylende drog stormen hen over landet. Den tog til i styrke og blev til orkan. Vinden bar fra land, og fra køkkenvinduet i det lille fiskerhus, som lå helt ude ved vandet, kunne man se vandstanden blive lavere og lavere, så der til sidst var sandbanker langt ud.

Det var søndag, og alle seks børn kom op og i søndagstøjet - de var fra 11 år ned til halvandet. Far stod op og barberede sig. Heldigvis fik vi alle både trukket på land i går, sagde han, da han så ud over havet. Havde vi nu bare haft garnene inde for vinteren.

Om eftermiddagen kom gamle farmor kørende i hestevogn sammen med farbror og tante, og da vi havde spist til aften, fandt de tiden inde til at bryde op, for vejret var nu nærmest blevet frygteligt. Storm og regn piskede om hushjørnerne, men blive for natten ville de ikke. De skyndte sig at køre for hurtigt at komme

op i landsbyen, hvor der var mere læ. På vejen kørte vognen mange gange på to hjul, og hesten havde svært ved at klare sig. De elektriske ledninger slog sammen og gav et lyshav. Stormen tog stadig til.

Omkring fiskerhuset gik far den sidste runde og så til bådene, mens mor puttede ungerne til ro. Så gik de begge i seng. Stormvejr havde det jo været så tit.

Ud på natten vågner mor. Det kan da ikke være regn, der stadig slår mod ruderne, siger hun og står ud af sengen. Der var vand på gulvet. Hun ser ud af vinduet. Skynd dig op, siger hun til far, diget er væk, havet er helt oppe ved huset.

Far står op, åbner gangdøren. Det frådende hav står ind over haven og op over markerne. Vi kan ikke mere komme op ad landevejen, ikke en gang hen til naboen, siger han. Jeg må ringe derhen, ellers drukner de måske. Huset ligger lavere end vores.

Vi børn vågner op. Telefonens kimen lyder uhyggelig sammen med stormen. Endelig får far fat i centralen. Ring kraftigt på min nabo, siger far. Digerne er sprængt, og vandet stiger stadigvæk. Endelig lyder naboens stemme i telefonen. De har intet hørt. De sov mod læsiden. Kan vi ikke gå sammen og tale om det? spørger naboen. Nej, der er et frådende hav imellem os, svarer far.

Naboen går ud og åbner døren i vindsiden, og straks fyldes huset med vand, sten og sand. Vi må herfra, siger han.

De har en voksen søn og en pige på 11, min skolekammerat. Nabofamilien går op til Hasmark By igennem det stadig stigende vand. Den voksne søn går derefter tilbage for at hjælpe far og mor med os seks børn. Da han passerer deres hus, er det så godt som knust, og tjørne omkring det er revet op med rode. Han når hen til os, og på den måde kan de tre yngste blive båret væk. Vi tre ældste går selv. Jeg selv som den ældste i vand til brystet. Jeg kan endnu høre min bror på otte råbe: Mor, vi drukner. Men vi kommer dog alle frelst gennem det kolde vand og op midt i byen til min fars barndomshjem, hvor en farbror nu bor sammen med sin kone og sin gamle mor, altså min farmor.

De sov trygt, men vi fik dem vækket, og alle børn kom i varme senge. Hvorfor tog I ikke en båd og sejlede herop? spurgte de. Ja, så skulle I være kommet med den, svarede far, for de er skyllet herop, og motorbåden er knust.

I løbet af mandagen stilnede vejret af, og folk tog ud for at se på ødelæggelserne. Det var et slemt syn. Naboens hus var som nævnt helt ødelagt, og vores var revnet i gavlen og andre steder, og kælderen var fyldt med vand. Da renselågen blev taget af skorstenen, fossede vandet ud. Bølgerne var gået op over taget og ned i skorstenen.

Vi kunne ikke bo der, så hele vinteren opholdt vi os i pigekolonien "Opad". Vi måtte sejle i en pram over markerne, når vi skulle have varer, og vi børn skulle i skole. Senere, da det blev isvinter, brugte vi slæde. Vinteren var så hård, at nogle gik på isen fra Hasmark til Fynshoved.

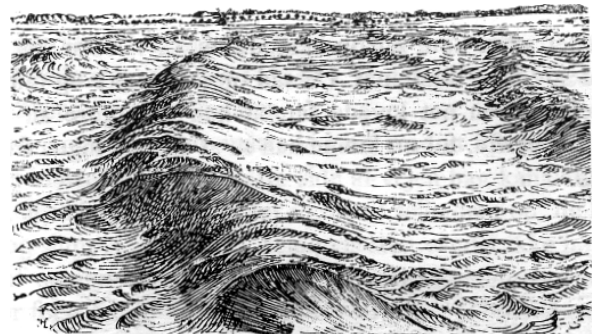
Mine forældre mistede både og garn, men også en hel storvask, som var sat i blød, og kartoflerne, som var taget op og skulle indendørs. Desuden var det gået ud over saltbaljen og tøndene med det hjemmebryggede øl.

Helbredsmæssigt gik det nogenlunde, men mors nerver var ikke så gode, og forkølede blev vi i hvert fald. Værst var det, da vi måtte have læge til lillebror. Far gik over isen for at gå ham i møde, og de gik fejl af hinanden. Men lægen nåede da frem først.

Da foråret kom, og huset blev gjort i stand, flyttede vi tilbage. Min fars tab havde været omkring 10.000 kr., det var mange penge i 1921. Der var ganske vist statslån at få, men højst 5.000 kr. Det kunne far få, men han turde ikke bruge dem, så motor fik vi ikke på båden. I flere år brugte vi årene. Min søster og jeg har været med til at ro min far en hel mil ud. Først senere viste det sig, at en del af lånet blev eftergivet.

Jeg husker det hele, som var det i går.

*Fortalt af Bertha Svendsen til Fyns
Stiftstidende 1982.*

Ellen Andersen fortæller fra Gersø:

Stormfloden den 21.10.1921 oplevede jeg egentlig ikke som den store dramatik, men da jeg var 7 år, står det hele i erindringen som var det i går.

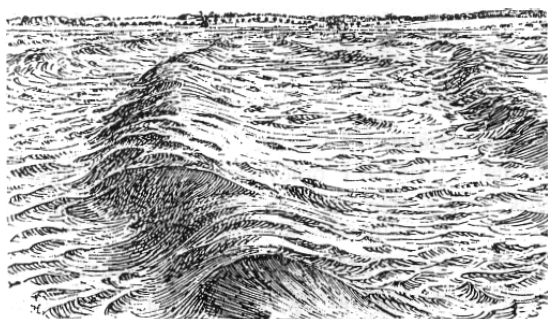
Min far fortalte, at han havde ligget vågen om natten og hørt noget pjaske. Da det blæste kraftigt og regnede, da vi om aftenen gik i seng, troede far, det var det, han hørte. Han lagde sig til at sove, indtil 5-tiden, da han blev vækket ved at nogle bankede på soveværelsets vinduet, og råbte "Albert, du skal op, få din kone og børn

op, I er omringet af vand". Det var vores nabo, som kom sejlede igennem vores have i en skydepram. Han fortsatte: "Du skal få hesten ud, og sæt din familie i mælkevognen, den er højest. Kør vest om huset, for nord om kan hesten ikke gå, da vandet vil nå den til bugen". Far var spændt på, om hesten ville gå i alt det vand tværs over køkkenhaven, igennem et pilehegn og ind til naboen, men det gik godt. Vi var dem, der lå yderst på Gersø, så vi blev mest ramt.

Far lånte senere en båd og sejlede frem og tilbage til os for at fortælle, hvordan det gik. Han havde sat mærker, så han kunne se om vandet steg eller faldt.

Alle på Gersø fik deres jord og kuler med kartofler og grøntsager ødelagt, men far blev mest ramt. Han havde 12-14 får gående på en eng og de druknede alle. 2 køer stod i vand inde i stalden og far lavede en forhøjning til grisene, så de ikke behøvede at gå i vand. Hele dagen stod vi unger i naboens vinduer og kikkede forundret på alt det.

Hen under aften kom far og hentede os, så vi børn sov hjemme. Far og mor sov ikke første nat. De sad oppe og talte og talte, for nu var alt ødelagt. Den nat lovede far, at han ville gøre alt for at vi kunne komme derfra, for nu kunne han se at der var ingen fremtid for os på Gersø.

Louise Christensen fortæller om Bogø:

I 1921 fik vi en stor stormflod ind over os. Det var grufuldt. Det havde stormet hele dagen d. 23.10.1921, og om natten blev det endnu værre, næste morgen hørte vi, at der var sket et brud på en dæmning mellem Ølund og Lammesø, men vi mente ikke, vi var i fare, for der var en ekstra dæmning til at beskytte det inddæmmede areal, men det skulle vise sig, at den dæmning var gennemhullet af vilde kaniner, så den gik hurtigt itu, da vandet nåede til den.

Midt på formiddagen da far og jeg stod og talte med en nabo, kom der sådan en underlig lyd, og en masse forskellige fugle, ænder, måger og andre kom skrigende lige over hovedet på os, så kunne vi pludselig se noget lysegråt på jorden i retning af Ølund. Det var en vandbølge på ca. ½ meters højde, der kom brusende mod os, så forstod vi, der var fare på færde, og far løb ind til telefonen og fik ringet til smeden i Hessum, at min bror, der var kørt op og skulle have skoet heste, skulle komme hjem med det samme, og det hele gik også så stærkt, at de sidste 50 m. måtte han køre i vand, da var vandet allerede steget 3 alen (1½ m.), så det gik over vejen, der ellers lå de her 3 alen over jordbunden.

Da han var kommet hjem, måtte vi i lag med at bjerge vore høns, de boede i et hønsehus på modsatte side af vejen bag kanalen, og da var det godt, at vi havde en båd, for vi måtte sejle dem op, de blev puttet i sække og sluppet ud i laden, heldigvis steg vandet ikke højere end til hjørnet af stuehuset, men det var en meget uhyggelig nat vi gik i møde, for først næste morgen var vi klar over, at stigningen var holdt op. Midt i vor indkørsel lå en træstamme, og roer og kålhoveder flød i kanten af vandet.

Der gik lange tider, for vi slap af med vandet igen, det skulle jo pumpes ud med den ene mølle, ja der blev lavet noget

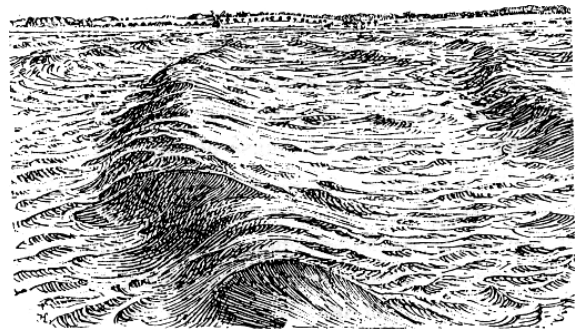
ekstra pumpeværk, alligevel gik det for langsomt. Så var der nogle kloge hoveder, der fandt ud af, at hvis der blev gravet et hul i den store dæmning, så vandet kunne løbe ud af sig selv, så slap vi nok hurtigere af med det. Ja, det lyder som en hel Molbohistorie, og hvor var morfar vred, for han kendte jo en del til vandets kraft, far syntes heller ikke om det, men hullet blev gravet, og der blev lagt sandsække og en gammel hesterive parat, hvis vandet udenfor skulle begynde at stige igen, og så skete selvfølgelig den store katastrofe, det stormede op igen, og når der først var hul, var det simpelthen umuligt at dæmme op for vandmasserne, alt blev skyllet væk ligeså hurtigt, det kunne fyldes i, og hullet voksede og voksede, så til sidst flød vi i vand igen, og det fortsatte det meste af vinteren.

I lange tider blev mælk og andet sejlet til og fra Trøjborg, først da sommeren kom, og der kom nogle ekstra store pumper trukket af motorer, blev vandet pumpet ud, og hullet i dæmningen forsvarligt udbedret, så på det sted kunne vandet ikke bryde hul mere, men hele dæmningen var i forfald, og der blev holdt mange og voldsomme møder i Fjordmarksforeningen for at få dæmningen udbedret. Det ville koste mange penge, og folk var nu engang sparsommelige, "og det var jo endelig ikke sikkert, at der skulle komme sådan en stormflod igen", så dem der ikke havde jord, der var direkte udsat, holdt stædigt igen, vi andre i forreste række var selvfølgelig lige så ivrige efter at få dæmningen ordentlig sikret. (Der skulle gå ca. 38 år, for det gik galt igen, men så blev den også lavet).

I den saltmættede jord ville der selvfølgelig ikke gro korn og roer i de første år. En lille granskov på vor nabos jord gik helt ud, læhegn af pil og hyld forsvandt også, og i vandløbene var det

forbi med ferskvandsfisk, men til gengæld blev der fanget nogle meget store og fede sild, det må jo være nogen, der var blæst ind med stormfloden, og i det brakvand måtte de så have kunnet trives.

Da almindelige afgrøder nu ikke kunne gro, ville far prøve med asparges, det er jo en slags strandplante, og jorden var mest sand, så efter sagkyndig bistand skulle det kunne lade sig gøre. Vores asparges kom til at give os en god ekstra indtægt, når der ikke ville gro andet. Selvfølgelig formindskedes saltindholdet i jorden med årene, så den efterhånden igen blev brugbar for almindelige afgrøder.

Beretningerne blev bragt i bladet Lokalthistorisk Arkiv for Otterup Kommune nr. 34, feb. 1994. Digitaliseret af Margit Egdal til nordfynsk.dk i dec. 2011.